

Study of Academic Failure and Its Associated Factors on Students of Different Levels in Mazandaran University of Medical Science

Behzad Parsi¹, Farzad Motavalli Haghi^{2,*}, Majid Malekzadeh Shafaroodi³, Masoumeh Eslamifar⁴, Khadijeh Barimani⁵

¹ Assistant Professor, Physiology and Pharmacology Department, Nursing Faculty of Sari, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

² Assistant Professor, Entomology Department, Health Faculty of Sari, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

³ Associate Professor, Anatomy and Cellular Biology Department, Medicine Faculty of Sari, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

⁴ PhD, Environmental Health Engineering Department, Health Faculty of Sari, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

⁵ PhD, Student Affairs Department, Health Faculty of Sari, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

Received: 18 Nov 2017

Accepted: 19 May 2018

Keywords:

Academic Failure
Student
University of Medical
Science

© 2018 Baqiatallah
University of Medical
Sciences

Abstract

Introduction: Academic failure is one of the major problems is that not only increases costs but also cause psychological problems for students.

Methods: This study was a cross-sectional study that was conducted on 497 students at Mazandaran University of Medical Sciences. Demographic and educational information incoming students five consecutive semesters since 2011 to 2013 through its subsidiary Schools at different levels and questionnaires were collected. Data were analyzed by SPSS (version 18).

Results: The most educational failure was obtained on undergraduate students and lowest was in graduate and professional doctorate. There was observed a significant relation between age and gender of academic failure that the average decline in group of boys over girls. ($P < 0.05$) There was a significant relation between obtaining a diploma to enter university, marital status and education on academic performance, while the correlation between the educational contents of parents, facilities, training, number of children, and history of certain diseases, employment and economic conditions of students was not significant found.

Conclusions: This study focuses on the number of students admitted with the needs of society. Identify factors influencing student academic failure and counseling students were the necessary steps to improve their academic achievement.

بررسی میزان افت تحصیلی و عوامل مؤثر بر آن در دانشجویان مقاطع مختلف دانشگاه علوم پزشکی مازندران

بهزاد پارسی^۱، فرزاد متولی حقی^{۲*}، مجید ملک زاده شفارودی^۳، معصومه اسلامی فر^۴، خدیجه بریمانی^۵

^۱ استادیار، گروه فیزیولوژی و فارماکولوژی، دانشکده پزشکی ساری، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران
^۲ استادیار، گروه حشره شناسی، دانشکده بهداشت ساری، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران
^۳ دانشیار، گروه آناتومی و بیولوژی سلولی، دانشکده پزشکی ساری، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران
^۴ دکترای تخصصی، گروه مهندسی بهداشت محیط، دانشکده بهداشت ساری، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران
^۵ دکترا، کارشناس امور دانشجویی، دانشکده بهداشت ساری، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

چکیده

مقدمه: افت تحصیلی یکی از مشکلات عمده‌ای است که نه تنها باعث افزایش هزینه بلکه موجب مشکلات روحی- روانی دانشجویان نیز می‌گردد. هدف از این مطالعه بررسی علل افت تحصیلی و تعیین نقش این عوامل در بین دانشجویان دانشکده‌های تابعه دانشگاه علوم پزشکی مازندران بوده است.

روش کار: مطالعه حاضر از نوع مقطعی - تحلیلی می‌باشد که بر روی ۴۹۷ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مازندران انجام شد. اطلاعات دموگرافیک و آموزشی دانشجویان ورودی پنج نیمسال متوالی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ از طریق سیستم آموزش دانشکده‌های تابعه و پرسشنامه جمع آوری گردید. داده‌ها با استفاده از آزمونهای آماری استاندارد در نرم افزار SPSS 18 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: بیشترین افت تحصیلی در مقاطع کارشناسی و کمترین آن در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری حرفه‌ای به دست آمد. اختلاف معنادار بین جنسیت و سن با افت تحصیلی نشان داده شد به طوری که میانگین افت تحصیلی در تمامی سطوح در گروه پسران بیش از دختران بوده است؛ ($P < 0/05$). اثر عواملی مانند فاصله زمانی میان اخذ دیپلم تا ورود به دانشگاه، تأهل و رشته تحصیلی برافت تحصیلی معنادار بوده، درحالیکه ارتباط معنادار بین متغیرهای سطح تحصیلات والدین، امکانات کمک آموزشی، تعداد فرزندان، سابقه بیماریهای خاص، اشتغال و شرایط اقتصادی دانشجویان یافت نشد. **نتیجه‌گیری:** این پژوهش لزوم توجه هر چه بیشتر بر تناسب تعداد دانشجویان پذیرفته شده در هر رشته تحصیلی با نیازهای واقعی جامعه و استفاده مؤثر از مشاوره‌های دانشجویی در جهت پیشرفت تحصیلی را متذکر می‌گردد.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۸/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۲/۲۹

واژگان کلیدی:

افت تحصیلی
دانشجویان
دانشگاه علوم پزشکی

تمامی حقوق نشر برای
دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله
(عج) محفوظ است.

مقدمه

روانی، خانوادگی و اجتماعی نیز برای دانشجویان می‌گردد. برابر تحقیقات انجام شده، حدود ۱۲ درصد از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی در طی تحصیل خود حداقل یک‌ترم تحصیلی مشروط می‌شوند [۱-۳].

در یکی از دانشگاههای آمریکا بر روی افرادی که اقدام و یا تهدید به خودکشی می‌کردند مطالعه‌ای انجام شد، این تحقیق نشان داد که شایعترین علت خودکشی شکست در تحصیلات و علت اصلی تهدید به خودکشی مسائل اجتماعی می‌باشد [۴]. مطالعات و پژوهش‌های متعدد حکایت از آن دارند که عوامل متعددی بر میزان موفقیت تحصیلی در دانشگاه‌ها تأثیر داشته است. مشروطی و افت تحصیلی دانشجویان نیز می‌تواند علل و عوامل گوناگونی داشته باشد [۵]. از جمله این عوامل می‌توان به عوامل عمومی همچون ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان، شرایط اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی خانواده، مشکلات مالی، زندگی در

دانشگاه‌ها در نظام آموزشی بعنوان مراکز تربیت نیروی انسانی کارآمد و مؤثر محسوب می‌گردند. از این جهت همه ساله دانشجویان جدید ورود را پذیرش و دانشجویانی را نیز فارغ التحصیل می‌نمایند که در این چرخه مستمر توجه به کیفیت آموزشی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. افزایش کیفیت نظام آموزشی به عنوان اثر گذارترین عامل در توسعه کشورها محسوب می‌گردد. چرا که دانشجویان بواسطه موفقیت در تحصیل به موقعیتی دست می‌یابند که از حداکثر نیروهای درونی و بیرونی خود برای دستیابی به توسعه کشور و موفقیت در زندگی اجتماعی موفق برخوردار گردند. عدم موفقیت در تحصیل زمینه ساز مشکلات فردی و اجتماعی عدیده و انحراف از دستیابی به اهداف سیستم آموزشی خواهد شد. در این خصوص افت تحصیلی دانشجویان یکی از مشکلات عمده مراکز آموزش عالی است که نه تنها باعث اتلاف وقت و هزینه‌های جاری می‌شود بلکه باعث ایجاد مشکلات روحی-

معین جهت پاسخگویی در اختیار دانشجویان قرار گرفت. در پایان اطلاعات جمع آوری شده با استفاده از آزمونهای آماری Anova و post hoc در نرم افزار SPSS 18 و با مدل آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

در این مطالعه میزان افت تحصیلی به سه درجه اندک (افت معدل تا ۱۴)، متوسط (افت معدل تا نمرات بینابین ۱۲ الی ۱۴) و بحرانی (افت معدل به مرز مشروطی ۱۲) تقسیم بندی شده است. نتایج نشان داد از مجموع ۴۹۷ دانشجوی مورد بررسی ۲۵۱ نفر (۵۰٫۵٪) دارای افت تحصیلی اندک، ۲۳۸ نفر دارای افت تحصیلی متوسط (۴۷٫۸٪) و ۸ نفر دارای افت تحصیلی بحرانی (۱٫۸٪) بوده‌اند. از نتیجه آزمون مقایسه میانگین دو جامعه مستقل برمی آید که میانگین افت تحصیلی در میان دو گروه جنسی پسر و دختر تفاوت معناداری با یکدیگر دارد (جدول ۱).

به طوری که میانگین افت تحصیلی در تمامی سطوح در گروه پسران بیش از دختران بوده است ($P < ۰/۰۲۵$). همچنین میانگین افت تحصیلی در تمامی سطوح با سن دانشجویان ارتباط معنا داری را نشان داد ($P < ۰/۰۰۱$). نتایج نشان داد که هر چه فاصله میان مقطع دبیرستان تا ورود به دانشگاه (تحصیلات عالی) بیشتر باشد میزان افت تحصیلی نیز در پنج ترم ابتدایی متوالی ورود به دانشگاه کمتر است ($P < ۰/۰۰۱$). میزان افت تحصیلی در گروه متأهلین به طرز معنی داری بیش از گروه مجردان بوده است. لذا بر طبق پژوهش حاضر تأهل دانشجویان تأثیر منفی بر روند تحصیلی دانشجویان دارد. با این حال در میان دانشجویان متأهل، تعداد فرزندان دانشجوی، اشتغال به کار دانشجوی و نحوه تأمین مالی وی ارتباط معنا داری با افت تحصیلی را نشان نداد ($P > ۰/۰۵$). همچنین مشخص شد که میزان تحصیلات پدر و یا مادر دانشجویان تأثیر معنا داری بر میزان افت تحصیلی این دانشجویان تحت مطالعه نداشته است ($P = ۰/۷۵۵$, $P = ۰/۶۵۱$). این پدیده موید عملکرد هر چه مستقل تر دانشجو حین تحصیل از خانواده در مقایسه با دوران تحصیلی قبل از ورود به دانشگاه (تحصیلات ابتدایی، متوسطه و دبیرستانی) است که بسیاری از پژوهش‌های پیشین در سطوح پیش از دانشگاه ارتباط معنا دار میان تحصیلات والدین و بخصوص مادران خانواده‌ها را با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یادآور می‌شدند. همچنین این مطالعه در بررسی نقش وضعیت اقتصادی پدر نشان می‌دهد که بیشترین افت تحصیلی اندک (۹۰ نفر) و افت تحصیلی متوسط (۹۰ نفر) به ترتیب مربوط به افرادی است که درآمد اقتصادی پدری آنها در سطح ضعیف (زیر یک میلیون) و در سطح متوسط (یک تا دو میلیون تومان) می‌باشد. ارتباط معنا داری میان تمکن مالی خانواده دانشجویان با میزان و سطح افت تحصیلی بحرانی ایشان در دانشگاه را نشان نداد ($P = ۰/۳۷۹$).

نتایج این پژوهش نشان دادند که مقطع تحصیلی دانشجویان در افت تحصیلی وی می‌تواند مؤثر باشد (جدول ۲).

همچنین رشته تحصیلی که دانشجو در آن به تحصیل اشتغال دارد بطرز معنا داری با میزان افت تحصیلی دانشجو مرتبط است (جدول ۳) ($P < ۰/۰۰۱$).

خوابگاه و دوری از خانواده اشاره نمود [۶-۸]. همچنین برخی از عوامل مرتبط با تحصیل مانند ویژگی‌های رشته تحصیلی، علاقه دانشجو به رشته تحصیلی، منابع، تجهیزات آموزشی و شیوه تدریس در دانشگاه‌ها نیز بر افت تحصیلی مؤثر می‌باشند [۹-۱۱]. در این میان افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی از اهمیت خاصی برخوردار است چراکه اگر این دانشجویان دارای کیفیت تحصیلی خوبی نباشند بخاطر حساسیت شغلی و ارتباط مستقیم آنان با سلامت افراد جامعه در آینده این مشکل به صورت حیاتی خود را نشان خواهد داد که بعضاً عملکرد ضعیف آنان در مراکز بهداشتی و درمانی قابل جبران نخواهد بود.

هزروه ای و همکاران در پژوهشی نشان دادند که مشروطی در دانشجویان پسر بیشتر از دختران بود. در بین عوامل مورد بررسی از نظر روش‌های تدریس اساتید از نظر دانشجویان بین نمره نظرات دانشجویان مشروط شده و مشروط نشده اختلاف معنی داری وجود داشت هم چنین اختلاف معنی داری از جهت خصوصیات فردی بین دانشجویان مشروط شده و مشروط نشده مشاهده گردید [۳]. افت تحصیلی دانشجویان و ترک تحصیل علاوه بر مسائل و مشکلاتی که برای خود دانشجو ایجاد می‌نماید باعث اتلاف هزینه‌های جاری اداره مؤسسات آموزشی توسط دولت و اتلاف سرمایه گذاری‌های ثابت برای احداث و تجهیز فضاهای آموزشی می‌گردد که این فرآیند، زیان‌های فراوانی را برای کشور در بر خواهد داشت. با توجه به توسعه کمی دانشگاه‌ها و کم توجهی به کیفیت و استانداردهای آموزشی، افت تحصیلی امروزه به صورت یک مشکل اساسی در جامعه علمی مطرح شده است و به تدریج تشدید می‌شود. بنابراین باید برای حل این مشکل گام‌های اساسی‌تری را برداشت، زیرا عواقب ناشی از آن در آینده گریبانگیر همه جامعه خواهد شد. این مطالعه به منظور بررسی علل افت تحصیلی دانشجویان و تعیین نقش هر یک از این عوامل در این روند در دانشکده‌های مختلف تابعه دانشگاه علوم پزشکی مازندران انجام گرفت. شناخت عوامل مؤثر مرتبط با افت تحصیلی می‌تواند رهگشای مسئولین دانشگاه در طراحی و اجرای برنامه‌های مداخله‌ای در جهت پیشگیری و به حداقل رساندن عوارض ناشی از این پدیده باشد.

روش کار

این مطالعه یک مطالعه مقطعی - تحلیلی می‌باشد که بر روی کلیه دانشجویان ورودی پنج نیمسال متوالی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مازندران انجام شد. جمعاً ۴۹۷ دانشجو به روش سرشماری در این تحقیق مورد ارزیابی قرار گرفتند. اطلاعات اولیه دموگرافیک و آموزشی دانشجویان با همکاری واحد آموزش دانشکده‌های پزشکی، داروسازی، پیراپزشکی و بهداشت در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری حرفه‌ای اخذ گردید. آمار مربوط به تعداد کل دانشجویان ورودی هر نیمسال به تفکیک هر دانشکده با هماهنگی آموزش کل دانشگاه و مسؤولین آموزشی هر دانشکده مشخص گردید.

روش جمع آوری اطلاعات شامل پرسشنامه‌ای استاندارد حاوی متغیرهای مختلف از جمله جنسیت، تأهل و مجرد، میزان تحصیل والدین، وضعیت سکونت، فاصله میان اخذ دیپلم و ورود به دانشگاه و سایر عوامل مورد بررسی در پژوهش بود. پس از تأیید پرسشنامه از نظر روایی توسط جمعی از اعضا هیئت علمی، پرسشنامه‌ها در فاصله زمانی

جدول ۱: مقایسه مشخصات دموگرافیک دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مازندران با سطوح مختلف تحصیلی

متغیرها	افت تحصیلی بحرانی فراوانی (%)	افت تحصیلی متوسط فراوانی (%)	افت تحصیلی اندک فراوانی (%)	سطح معناداری P-value
جنسیت				
مرد	(۰/۴)۲	(۱۳/۵)۶۷	(۱۶/۵)۸۲	۰/۰۲۵
زن	(۱/۲)۶	(۳۴/۴)۱۷۱	(۳۴/۵)۱۶۹	۰/۱۵۰
سن (۲۰-۲۵ سال)	(۱/۴)۷	(۳۹)۱۹۴	(۴۲/۵)۲۱۱	۰/۰۰۱
فاصله میان اخذ دیپلم و ورود به دانشگاه	(۰/۸)۴	(۱۹/۵)۹۷	(۲۰/۴)۱۰۱	۰/۰۰۱
وضعیت تأهل				۰/۰۱۴
متأهل	(۰/۶)۳	(۱۵/۹)۷۹	(۱۲/۹)۶۴	
مجرد	(۱/۱)۵	(۳۱/۹)۱۵۹	(۳۷/۶)۱۸۷	
تعداد فرزندان (۱-۳)	(۰/۲)۱	(۱/۸)۹	(۲/۴)۱۲	۰/۳۹۶
وضعیت اشتغال				۰/۶۰۹
شاغل	(۰/۴)۲	(۹/۶)۴۸	(۱۰/۴)۵۲	
غیر شاغل	(۱)۵	(۳۲/۸)۱۶۳	(۳۳/۴)۱۶۶	
شیوه تأمین مالی				۰/۸۶۳
والدین	(۱)۵	(۳۷)۱۸۴	(۳۷/۴)۱۸۶	
کار شخصی	(۰/۴)۲	(۷/۸)۳۹	(۸/۸)۴۴	
میزان تحصیلات پدر				۰/۰۶۵
بیسواد	۰	(۲/۸)۱۴	(۵/۲)۲۶	
دیپلم	(۰/۲)۱	(۵/۲)۲۶	(۴/۸)۲۴	
میزان تحصیلات مادر				۰/۰۷۵
بیسواد	(۰/۴)۲	(۵/۴)۲۷	(۷/۶)۳۸	
دیپلم	(۰/۴)۲	(۵)۲۵	(۴/۸)۲۴	
سابقه جدایی والدین				۰/۷۴۴
طلاق	(۰/۶)۳	(۱۱)۵۵	(۱۳/۷)۶۸	
وضعیت اقتصادی خانواده				۰/۳۷
سطح ضعیف	(۰/۲)۱	(۱۴/۷)۷۳	(۱۸/۱)۹۰	
سطح متوسط	(۰/۸)۴	(۱۸/۱)۹۰	(۱۷/۳)۸۶	
سطح بالا	(۰/۶)۳	(۲/۸)۱۴	(۳/۶)۱۸	
میزان متوسط مطالعه در شبانه روز				۰/۰۱۶
زیر ۱ ساعت	(۰/۲)۱	(۱۳/۱)۶۵	(۱۱/۹)۵۹	
بیش از ۷ ساعت	۰	(۲/۴)۱۲	(۳/۸)۱۹	
وسایل کمک آموزشی	(۰/۴)۲	(۳/۶)۱۸	(۳/۲)۱۶	۰/۱۳۱
سابقه ابتلا به بیماری جسمانی	(۰/۲)۱	(۵)۲۵	(۴/۶)۲۳	۰/۶۰۰
رضایتمندی از رشته تحصیلی	(۰/۶)۳	(۱۷/۵)۸۷	(۱۵/۹)۷۹	۰/۱۹۳

جدول ۲: در صد فراوانی افت تحصیلی مرتبط با مقطع تحصیلی دانشجویان

مقطع تحصیلی	افت تحصیلی اندک فراوانی (%)	افت تحصیلی متوسط فراوانی (%)	افت تحصیلی بحرانی فراوانی (%)
فوق دیپلم	(۰/۸)۴	(۱/۴)۷	۰
کارشناسی	(۳۷/۴)۱۸۶	(۳۳/۸)۱۶۸	(۱)۵
کارشناسی ارشد	(۲/۸)۱۴	(۲/۶)۱۳	۰
دکترای حرفه‌ای	(۸/۲)۴۱	(۹/۵)۴۷	(۰/۴)۲
دکترای تخصصی	(۱/۲)۶	(۰/۶)۳	(۰/۲)۱

بیشترین میزان افت تحصیلی در رشته تحصیلی فناوری اطلاعات (۶۹ نفر افت تحصیلی اندک و ۶۲ نفر افت تحصیلی متوسط و ۲ نفر افت تحصیلی بحرانی) اتفاق افتاد. نتایج حاصل از آزمون توکی (Post hoc) در جدول ۵ نشان می‌دهد که اختلاف معناداری میان افت تحصیلی در رشته‌های مختلف وجود دارد. به طوریکه: (افت تحصیلی ارشد بهداشت محیط > افت تحصیلی بهداشت حرفه‌ای)، (افت تحصیلی ارشد بهداشت محیط > افت تحصیلی بهداشت ناپیوسته محیط)، (افت تحصیلی ارشد

بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیشترین میزان افت تحصیلی در مقطع کارشناسی (۱۸۶ نفر افت تحصیلی اندک و ۱۶۸ نفر افت تحصیلی متوسط) و کمترین افت تحصیلی در مقطع دکترای تخصصی (۶ نفر افت تحصیلی اندک، ۳ نفر افت تحصیلی متوسط و ۱ نفر افت تحصیلی بحرانی) اتفاق افتاد. از نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه (ANOVA)، سطح معناداری بدست آمده ($P < ۰/۰۰۱$) حکایت از آن دارد که افت تحصیلی در مقاطع مختلف با یکدیگر تفاوت دارد.

رادیولوژی < افت تحصیلی بهداشت ناپیوسته حرفه‌ای ($P < 0/05$) می‌باشد.

بهداشت محیط > افت تحصیلی علوم آزمایشگاهی، (افت تحصیلی اتاق عمل > افت تحصیلی بهداشت ناپیوسته حرفه‌ای) و (افت تحصیلی

جدول ۳: در صد فراوانی افت تحصیلی مرتبط با رشته تحصیلی دانشجویان

رشته تحصیلی	افت تحصیلی اندک	افت تحصیلی متوسط	افت تحصیلی بحرانی فراوانی
داروسازی	۰/۸)۴	(۱/۸)۹	.
هوشبری	(۷/۴)۳۷	(۵/۸)۲۹	(۰/۲)۱
علوم آزمایشگاهی	(۳)۱۵	(۵/۴)۲۷	(۰/۲)۱
اتاق عمل	(۲/۲)۱۱	(۱)۵	.
فناوری اطلاعات	(۱۳/۹)۶۹	(۱۲/۵)۶۲	(۰/۴)۲
رادیولوژی	(۱۲/۹)۶۴	(۹/۹)۴۹	(۰/۴)۲
پزشکی	(۴/۴)۲۲	(۴/۶)۲۳	(۰/۴)۲
ارشد بهداشت محیط	(۲/۸)۱۴	(۰/۴)۲	.
آمار زیستی	(۱/۸)۹	(۰/۸)۴	.
کارشناسی بهداشت محیط	(۰/۴)۲	(۰/۴)۲	.
بهداشت پیوسته حرفه‌ای	(۰/۶)۳	(۰/۴)۲	.
بهداشت ناپیوسته محیط	(۰/۲)۱	(۱/۲)۶	.
بهداشت ناپیوسته حرفه‌ای	.	(۲/۴)۱۲	.
بهداشت ناپیوسته عمومی	.	(۱/۲)۶	.

اطلاعات در جدول به صورت فراوانی (%) آمده است.

مطالعه دانشجویان در شبانه روز ($P = 0/164$)، میزان مشکلات خانوادگی دانشجویان (نظیر طلاق والدین)، میزان دسترسی دانشجویان به وسایل کمک آموزشی، میزان رضایتمندی از رشته تحصیلی ($P = 0/193$) با میزان افت تحصیلی نگی گردید.

بر این اساس همانطور که در جدول ۴ نشان داده شده است بیشترین میزان افت تحصیلی در جامعه آماری تحت مطالعه در دانشکده‌های بهداشت و پیراپزشکی و کمترین آنها مربوط به دانشکده پزشکی است. این مطالعه همچنین در همین راستا ارتباط معنا دار میان ساعات

جدول ۴: ارتباط آماری میان مقطع و رشته تحصیلی با افت تحصیلی دانشجویان

متغیرها	مجموع مربعات	درجه آزادی	آماره F	سطح معناداری
افت تحصیلی (مقطع)			۰/۴۹۳	< ۰/۰۰۱
میان گروهی	۰/۵۵۹	۴		
درون گروهی	۱۳۹/۶۳۰	۴۹۲		
کل	۱۴۰/۱۸۹	۴۹۶		
افت تحصیلی (رشته)			۳/۱۶۲	< ۰/۰۰۱
میان گروهی	۱۰/۹۹۶	۱۳		

جدول ۵: نتایج آزمون post hoc جهت بررسی تفاوت افت تحصیلی در میان رشته‌ها

رشته تحصیلی مقطع کارشناسی	اختلاف میانگین	خطای استاندارد	سطح معناداری	محدوده اطمینان ۹۵٪
بهداشت محیط				حد پایین حد بالا
بهداشت ناپیوسته حرفه‌ای	-۰/۸۷۵	۰/۱۹۸	۰/۰۰۱	-۱/۷۸ -۰/۰۳
بهداشت ناپیوسته محیط	-۰/۸۷۵	۰/۲۴۸	۰/۰۳۰	-۲ -۰/۲۵
علوم آزمایشگاهی	-۰/۵۴۹	۰/۱۵۱	۰/۰۲۲	-۱/۲۴ -۰/۱۴
بهداشت حرفه‌ای				
اتاق عمل	۰/۶۸۸	۰/۱۹۸	۰/۰۳۵	-۰/۲۱ ۱/۵۹
رادیولوژی	۰/۵۲۹	۰/۱۵۷	۰/۰۴۱	-۰/۱۸ ۱/۲۵

بحث

بر خورداری از امکانات کمک آموزشی، تعداد فرزندان دانشجویان متأهل، رضایت از رشته، سابقه ابتلا به بیماری‌های خاص، اشتغال به کار و نحوه تأمین مالی دانشجویان نشد. تاثیر جنسیت بر افت تحصیلی در برخی مطالعات و همچنین تحقیق حاضر مد نظر قرار گرفته است

در این پژوهش ارتباط معنادار بین جنسیت، سن دانشجویان، فاصله زمانی میان اخذ دیپلم تا ورود به دانشگاه، تأهل دانشجویان، رشته تحصیلی وقت تحصیلی نشان داده شد ($P < 0/05$). در حالی که ارتباط معنا دار بین متغیرهای سطح تحصیلات والدین، وضعیت اقتصادی،

یکدیگر تفاوت زیادی نشان می‌دهد. به طوری که در مطالعه زارعی و همکاران مشکلات خانوادگی در دانشجویان متأهل به عنوان علت اصلی برای کاهش میل به تحصیل معرفی شده بود اما در دانشجویان مجرد مشکلات خانوادگی به عنوان کمترین عامل مؤثر در کاهش ادامه میل به تحصیل بیان گردید [۱۷]. مطالعه دیگری که توسط عالی خانی و همکاران در مورد افت تحصیلی دانشجویان انجام شد، نشان داد که افت تحصیلی در دانشجویان متأهل بیشتر است [۱۸]. به طور کلی مطالعات مختلف اثر عوامل محیطی و فردی را در افت تحصیلی نشان داده‌اند. از جمله مطالعه فریبا صادقی موحد و همکاران در سال ۱۳۹۲ در بررسی عوامل فردی و محیطی مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل نشان داد که ارتباط معنی داری بین جنس و تأهل با پیشرفت یا عدم پیشرفت تحصیلی وجود ندارد، ولی بین متغیرهای محل سکونت، معدل دیپلم، اشتغال، بومی بودن، سطح اقتصادی-اجتماعی، افسردگی و بهره هوشی با پیشرفت تحصیلی ارتباط معنی داری وجود دارد [۱۹]. این در حالی است که مطالعه حاضر نشان می‌دهد افت تحصیلی در دانشجویان مجرد بیشتر بوده است، که در این راستا می‌توان به دلایلی همچون دوری از خانواده، وابستگی و عدم استقلال، نگرانی از آینده و نیازهای روحی اشاره نمود. لذا بومی گزینی و سیاست‌گذاری حمایت از ازدواج‌های دانشجویی می‌تواند از جمله برنامه‌های اثر گزار در پیشرفت علمی دانشجویان باشد.

نتیجه گیری

تحقیق حاضر نشان داد عواملی از قبیل جنسیت، سن دانشجویان، فاصله زمانی میان اخذ دیپلم تا ورود به دانشگاه، تأهل، رشته و مقطع تحصیلی دانشجویان در افت تحصیلی وی مؤثر است. از اینرو، بررسی بیشتر مسائل روانی و شخصیتی دانشجویان در ارتباط با جنسیت و سن آنها که بیانگر تفاوت‌های ساختاری و ذاتی گروه‌های جنسیتی در حیطه مسائل آموزشی است، ضروری به نظر می‌رسد. حقایق حاصل از این پژوهش لزوم تمرکز هر چه بیشتر بر تقویت تحصیلات تکمیلی در مقایسه با سایر مقاطع تحصیلی، پذیرش دانشجویان مقطع دکتری حرفه‌ای از مقاطع کارشناسی و همچنین تناسب تعداد دانشجویان پذیرفته شده در هر مقطع تحصیلی با نیازهای واقعی جامعه را از جهت مقابله با افت تحصیلی در دانشگاه‌های علوم پزشکی متذکر می‌گردد. لذا ارتقای وضعیت پذیرش رشته‌ها و مقاطع مختلف در دانشگاه‌ها می‌تواند اثر قابل توجهی بر کاهش افت تحصیلی دانشجویان داشته باشد. بر اساس یافته‌های این پژوهش با توجه به عوامل مؤثر فراوان در بروز افت تحصیلی که عمدتاً با مسائل فردی و محیطی دانشجویان در ارتباط می‌باشد، ایجاد یک کمیته پایش مستمر عملکرد وضعیت تحصیلی دانشجویان در مقاطع مختلف، گسترش مطالعات در جهت ریشه یابی این عوامل و همچنین بهبود خدمات مشاوره و راهنمایی دانشجویان در انتخاب رشته و ادامه مقطع تحصیلی، می‌تواند راهکارهای مناسبی در کاهش عوارض افت تحصیلی دانشجویان باشد.

سپاسگزاری

از تمام استادان و کارکنان دانشگاه علوم پزشکی مازندران و دانشکده‌های وابسته که در زمینه تکمیل پرسشنامه‌ها و جمع آوری اطلاعات این تحقیق همکاری کرده‌اند، تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

که در تمامی آن‌ها افت تحصیلی در افراد مذکر بیش از مؤنث بیان شده است، ولی در بررسی‌های دیگر این عامل رد شده است [۱۲-۱۶]. جدای از تفاوت رشته‌های تحصیلی و مقاطع مورد بررسی در هر یک از مطالعات، دلایل افت تحصیلی در زنان و مردان متفاوت است. زنان بیشتر به دلایل مشکلات شخصی، محیط دانشگاه، مسائل اقتصادی مربوط به خانواده و مردان به دلیل برنامه‌های درسی و عوامل مادی افت تحصیلی دارند [۱۶]. در بررسی متغیرهای مختلف فردی تحصیلی مشخص گردید که تأثیر عوامل اجتماعی و خانوادگی مثل فقدان پدر بیش از سایر عوامل بر افت تحصیلی پسران مؤثر بوده است [۱۳]. با این حال نتایج مطالعه‌ای که توسط Victor Mlambo در سال ۲۰۱۱ انجام شد، نشان داد جنس، سن، یادگیری و شرایط ورودی هیچ تغییر معنی داری در عملکرد تحصیلی دانش آموزان ایجاد نمی‌کند. خزاعی معتقد است که سن به تنهایی نمی‌تواند علت افت تحصیلی باشد و مسائل جانبی همراه با آن نظیر تأهل و اشتغال اثر آن را تقویت می‌نماید [۱۶]. تحقیق حاضر نشان داد رشته و مقطع تحصیلی دانشجویان در افت تحصیلی وی نقش دارد. جواد زارعی در بررسی عوامل مؤثر بر کاهش میل به ادامه تحصیل در بین رشته‌های تحصیلی مختلف دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در سال ۱۳۹۰ از جمله علل مشروطی دانشجویان، ویژگی رشته و علاقه تحصیلی دانشجویان به رشته تحصیلی خود عنوان شد. به طوری که دانشجویان مشروط علاقه پایینی به رشته تحصیلی خود داشتند. وی نشان داد که بیشترین آمار مشروطی مربوط به رشته‌ی رادیوتراپی (۳۰/۴ درصد) و کمترین تعداد مربوط به رشته هوشبری (۹۰/۱) بوده است [۱۷]. نتایج مطالعه فوق نیز مشابه با نتایج مطالعه کنونی می‌باشد. در حالیکه در مطالعه مردانی که به صورت مقطعی به روی بروز افت تحصیلی و عوامل مرتبط با آن در دانشگاه علوم پزشکی لرستان صورت گرفت برخی از عوامل اصلی اثرگذار شامل دانشکده محل تحصیل، دوره تحصیلی، مقطع تحصیلی، فاصله بین مقاطع تحصیلی قبلی و فعلی بوده است [۱۴]. حبیب زاده و همکاران در بررسی خود چند فاکتور مهم را در افت تحصیلی دانشجویان مؤثر دانسته‌اند که عبارتند از: سطح تحصیلات پدر، میزان مطالعه به ساعت در روز، عدم مطالعه منظم، رشته تحصیلی، غیربومی بودن، داشتن اطلاع از آینده شغلی، فقدان انگیزه، که سه عامل تأثیرگذار در این مطالعه با نتایج ما همخوانی داشته است [۱۵].

از نکته‌های قابل توجه پژوهش حاضر وجود تفاوت معنادار بین میزان ساعات مطالعه گزارش شده توسط گروه‌های مختلف دانشجویان بود. دانشجویان دارای افت تحصیلی براساس گزارش خودشان نتیجه مناسبی از ساعات مطالعه خود دریافت نمی‌کنند که ممکن است به علت عدم برنامه ریزی و رعایت اصول صحیح مطالعه و در نتیجه یادگیری کمتر و افت تحصیلی باشد که این موضوع لزوم برگزاری کارگاه‌هایی برای دانشجویان در این زمینه را مطرح می‌کند. از دیگر نتایج قابل توجه در پژوهش حاضر این است که دانشجویانی که بلافاصله وارد دانشگاه شده‌اند از پیشرفت تحصیلی بهتری برخوردار بودند که علت این امر می‌تواند ناشی از بالا بودن بنیه علمی دانشجویانی باشد که بلافاصله وارد دانشگاه شده‌اند و همین امر می‌تواند در کاهش افت تحصیلی آنها در دانشگاه نقش داشته باشد. نتایج مطالعات در بررسی دلایل کاهش میل به ادامه تحصیل در دانشجویان مجرد و متأهل با

نام بود و در تکمیل آنها هیچ اجباری برای دانشجویان در میان نبوده است.

تعارض منافع

بین نویسندگان، هیچگونه تعارض منافی وجود ندارد.

References

1. Nemati S. [Introductions of Educational Technology]. Mashhad, Iran: Jahade-Daneshgahi Publisher; 1998.
2. Hazavehei M. Comparison of the Effectiveness of Two Academic Advisors' Educational Methods on the Level of Students' Satisfaction in Hamadan University of Medical Sciences. *J Shahrekord Univ Med Sci.* 2003;5(2):16-26.
3. Hazavehei SMM, Fathei Y, Shamshirei M. Study on the Causes of Students' Academic Probation in Hamadan University of Medical Sciences, 2001-2002. *Strides Dev Med Educ.* 2006;3(1):33-42.
4. Meilman PW, Pattis JA, Kraus-Zeilmann D. Suicide attempts and threats on one college campus: policy and practice. *J Am Coll Health.* 1994;42(4):147-54. <http://dx.doi.org/10.1080/07448481.1994.9939662> www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/8132937
5. Greer RM. Academic Probation: a Case of Individual Differences. *Coll Stud Aff J.* 1982;4(3):4-11.
6. Abhari A, Sarrami G. Psychological Evaluation of Enrolled Medical College Students: a Predicting Measure of Academic Underachievement. *Tehran Univ Med J.* 1998;56(1):62-8.
7. Shams B, Farshidfarid M, Hassanzadeh A. Comparing of Demographic, Personality and Attitude Characteristics of students with Academic Failures in Isfahan University of Medical Sciences. *J Res Med Sci.* 1997;2:222-6.
8. Raoufi M, Sedaghat K, Hanaei J, Khodadadi K, Nazari M, Pouzesh S, et al. Effective Familial-Individual Factors on Drop-Out of the Students of Tabriz University of Medical Sciences in Academic Year (2005-2006). *Med J Tabriz Univ Med Sci Health Serv.* 2008;29:113-5.
9. Motlagh ME, Elhampour H, Shakurnia A. Factors Affecting Students' Academic Failure in Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences in 2005. *Iran J Med Educ.* 2008;8(1):91-9.
10. Moniri R, Ghalebтарash H, Mussavi G. The reasons of educational failure among paramedical students in Kashan university of medical sciences. *Iran J Med Educ.* 2006;1:135-40.
11. Ashtyani S, Shamsi M, Mohamadbeygi A. Frequency of Educational Decline and Some Effective Factors of Student's 2009. *Arak Med Univ J.* 2010;12(4):24-33.
12. Taheri Mirghaed M, Raadabadi M, Hosseini S, Bahadori M. Effective Factors on Educational Failure in the Viewpoint of Allied Medical Students. *Bimonthly Educ.* 2008;8:91-9.
13. Khazaei M, Rezaei M, Khazaei S. Survey of Personal and Educational Characters in Unsuccess Medical Students in Compare with Success Students. *J Semnan Univ Med Sci.* 2008;9(2):92-87.
14. Ebrahimzadeh F, Ghorbani M, Nasseryan J, Mardani M. Incidence of Academic Failure and its Underlying Factors in Lorestan University of Medical Sciences. *Yafteh.* 2016;17(4):14-24.
15. Habibzadeh S, Alizadeh H, Pourfarzi F, Ghasemi A. Educational Decline and its Effective Factors in Students. *J Health Care.* 2011;13(3):29-33.
16. Mlambo V. An analysis of some factors affecting student academic performance in an introductory biochemistry course at the university of the West Indies. *Caribbean Teach Sch.* 2011;1(2):79-92.
17. Zarei J, Azizi A, Kazemi A. A survey of factors affecting on decreased desire to continue education on undergraduate students in Ahvaz Jondishapur university of medical sciences (2011). *J Med Educ Dev.* 2014;7(15):49-54.
18. Alikhani S, Markazi Moghadam N, Bromand S, ZandBeghl M. Evaluation of Influencing Factors of Educational Decline of Nursing Students of Army University of Medical Sciences between 2001-2002. *J Army Univ Med Sci.* 2006;4:819-24.
19. Sadeghi Movahed F, Molavi P, Samadzadeh M, Shahbazzadegan B, Yousefi K. The study of individual and environmental factors affecting achievement of Ardabil medical students. *J Health Care.* 2013;15(3):38-47.

تأییدیه اخلاقی

پرسشنامه این پژوهش با هماهنگی مسئولین دانشگاه علوم پزشکی مازندران و واحدهای وابسته توزیع و اجرا شد. این پرسشنامه‌ها بدون